דרך המלך — עקב

פרשת עקב

כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת וכו' לעשותה וכו' לאהבה וכו' ללכת בכל דרכיו וכו', ונבין, הא כתיב בסוף הפסוק ללכת בכל דרכיו היינו כל המצוות, ולמה נאמר המצוה הזאת ולעשותה, לשון יחיד. אמנם איתא במדרש רבי תנחומא (פ' נשא) ויהי ביום כלות משה, ווי ביום כלות משה, משל למלך שהיה לו אשה דאגנית אמר המלך עשי לך פורפירה התחילה לעסוק בה. כ"ז שהיתה מתעסקת בה אינה מריבה. נשלמה המלאכה והביאה למלך ראה אותה המלך וישרה בעיניו מיד התחיל המלך לומר ווי ווי. אמרה לו אשתו מה זה אדוני טרחתי א"ע לעשות רצונך ואתה אומר ווי ווי, א"ל המלאכה מאד ישרה בעיני. אמנם כ"ז שהיית עוסקת במלאכה לא היית כועסת ולא מקנטרת אותי, עתה שאת פנויה מתיירא אני שמא תכעיסי אותי. כך אמר הקב"ה כ"ז שהיו בני עוסקים במשכן לא היו מלינים, עתה יתחילו, לכך נאמר וכו' ווי היה ביום כלות משה, עכ"ל המדרש.

וכבר אמרה הגמרא שהבטלה מביאה לידי שעמום ולידי עבירה ר"ל, אבל גם מי שאינו הולך בטל לגמרי, אם עבודתו הן ולאו בידו, רוצה עובד ולומד תורה רוצה חדל, אז אף אם לידי עבירה ולידי שעמום לא יבוא גם אל הטוב קשה שיבוא. האיש מוכרח להיות נתפס כולו בעבודה. לא שיהיה הוא תופס אותה, בין רוצה בין לא רוצה מוכרח הוא לעבוד וא"א לו שילך בטל.

יש שעובד כזה בא מן החוץ כגון הרב הרודה את תלמידו. אבל אם רק מן החוץ ואין דעת ורצון התלמיד בעצמו משתעבד באמת עד שלא יוכל ללכת אף רגע בטל, לא יועיל לו הרבה להעלות את התלמיד ולגלות את נפשו ולקשרה בקדושה. והעיקר הוא שמעצמו ישעבד האיש ויחבוש את דעתו ורצונו לעבודה. וכשרואים בחורים שאחרי שגמרו לימוד ההוראה או אחרי שבאו אל תכליתם החומרית שקיוו לבא אליה ע"י תורתם ואז כבר הם בטלים. אז נדע שגם בשעה שלמדו בהתמדה רק הכרח מן החוץ היה ואין לקוות מהם עליה גדולה. אבל מה לנו לדבר מאותם התלמידים שעשרה שנות עבודה לא הועילו אצלם. כמה עשרות שנים חי האדם, ואם חלק גדול כזה של חיי האדם ומבחר החיים לא הועילו למו, מה נדבר עוד ומה נקווה עוד מהם. יש איש מנפח בגחלים כדי שיתבערו וידלקו מעצמם. אבל האם יעמוד כך בכל השעות שצריכים לדלוק וינפח בהם. אנו נדבר עתה מאותם התלמידים שבאמת רוצים להבעיר את נפשם ולחבוש את כל עצמם ורצונם בעבודה. עד שיהיו מוכרחים ובכולם ישתעבדו.

והנה רואים שמי שלומד סתם אין דעתו ורצונו משועבדים כ"כ כמי שדוחק את עצמו לגמור איזו מסכת, וכש"כ כמי שרוצה לגמור הוראה שאז כולו שקוע ומשועבד בלימוד. ואפשר זה מרמז לנו המדרש ויהי ביום כלות וכו' ווי וכו'. את המשכן עשו לשם ד' שישכון בהם, והאם אחר שהוקם המשכן כבר לא עבדו ח"ו את ד', ומה א"כ המשל לגמר מלאכת הפורפירה. את כוונת המדרש אין אנו יודעין. אבל לנו מרמז. מפני שאז רצו לגמור את מלאכת המשכן. רק עבודה כזו משעבדת את כל הגוף וחושי האדם עד שלא יוכל יצרו להתגרות בו. ועוד יוכל להוציא את נפשו הקדושה ולקשרה בד'. ואפשר זהו הענין מ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

בספר תולדות הנפלאות איתא שפעם ביקשו אברכים מכ"ק אא"ז הה"צ הקדוש ממאגלניצה שידבר עמהם חסידות. והשיב להם בקדשו שלהתפלל וללמוד ולא ללכת בטל היא החסידות. עי"ש. כי יסוד החסידות הוא שלא נעשה התורה ומצוות בגוף בלבד ולא נתפלל בפה אף במחשבה בלבד רק גם בנפש באהבה והתלהבות. לכן כ"ז שנפשו של אדם נראית ואח"כ מטמינה א"ע ושוב נראית ושוב נטמנת. פעם רוצה ופעם לא רוצה א"א לה

להתגלות בעבודה. ורק כשקבוע האיש בעבודה והנפש חבושה לה עד שלשבת שעה בבטלה זה אצלו כשעה בלא חיים ח"ו. רק אז יכול לגלותה ולהעלותה אף להיות חסיד.

נחזור להנ"ל, ויהי ביום כלות משה וכו'. ובזה יחבוש האיש א"ע בעבודה. ולא תהיה עבודתו בסתם. רק שיחלק את עבודתו לחלקים ויעורר בקרבו רצון לגמרם. מתחילה יקח לו מסכת לגמרה ולזכרה ויצייר בעצמו איך יהיה מאושר כשיגמור ויזכור מסכת וכבר יהיה קצת בן תורה (וגם בעולם העליון אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו) וכבר הוא מתדבק בתורה ובמסכת זו. וכשגמרה וזוכרה אל ישב בטל כי כבר גמרתיה ומה לי לעבוד עוד. רק ויהי ביום כלות כמ"ש המדרש הנ"ל ווי ביום כלות. ווי על שאני חושב שכבר כליתי את עבודתי. והאם כבר קיימתי את חובי לפניו ית' הן גמרתי מסכת אחת אבל התורה ארוכה מארץ מדה ומה ערך מסכת אחת נגד כל התורה, ומה יהיה ביתר שנותי האלך בטל ואזהם את נפשי. ויתחיל ללמוד עוד מסכת ועוד מסכת, ויהיה בטוח שכאשר יעורר רצון פנימי כזה בקרבו אז אח"כ מעצמו יהיה חבוש לעבודה ותורה. וכן בעניני עבודה יחלק את עבודתו לחלקים, ויקבל ע"ע לתקן מדה זו וידחוק א"ע לגמרה. וכשמרגיש בקרבו שכבר מתוקנת מעט בקרבו שוב יתחיל באחרת וכו'.

והמשנה אומרת (אבות ב') לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה ב"ח להפטר ממנה. ומה להפטר, אם להפטר מלעשות אותה בכלל, מי יעלה על דעתו שהאיש פטור מהמלאכה מלאכת הקודש. אבל להנ"ל הפי' לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה ב"ח להפטר ממנה. היינו מלגמור, אדרבה צריך אתה לקבל עליך לגמור כל דבר הן מסכתות הן חלקי עבודה. ולא עליך המלאכה לגמור, היינו שניהם ר"ל המלאכה לא עליך המלאכה לגמור. ולא תחשוב כבר גמרתי ואשב בטל רק אחרי שקיבלת חלק ממנה לגמור שוב התחזק בעבודה וקבל עליך הלאה עבודה לגמור וכו'.

העבודה היא הראשית והעיקר של היהדות והחסידות. הוא ית' טמיר ונעלם ובבריאת העולמות גילה את הארת קדושתו, ובמה גילה, בעבודה. לכן מי שפועל ועובד ממשיך לו את חיות הקדושה ממרום. ומי שאינו עובד אין לו חיות הקדושה. לפתח חטאת רובץ, זה הוא מצודת היצה"ר כשהאיש רובץ ואינו פועל ועובד.

ובסנהדרין (דף צ"א) דורשת הגמרא שהיצה"ר בא לאדם רק משעת לידה, לא מקודם. ואומרת הגמרא בזה סברא שאילו היה לו יצה"ר גם בשעת עיבורו היה מבעט באמו ויוצא. ומה יצה"ר שייך בזה שיבעט ויצא. האם מצווה הוא שימתין עד שעת לידתו שבגלל זה יפתהו היצה"ר שלא ימתין. אבל הנשמה נתונה בו משעת יצירה. כמ"ש הגמרא, וגם נר דלוק על ראשו ומלמדין אותו כל התורה כולה. לכן אילו היה לו אז גם יצה"ר והיה צריך ללחום נגדו כי אז היה מוכרח לבעט לצאת ולעבוד, כי א"א ללחום נגד היצה"ר בלי עבודה.

העבודה היא העיקר, ולא לעשות כלאחר יד בלבד רק לשעבד את כל עצמותו בעבודה. כתוב ויכל אלקים ביום השביעי את כל מלאכתו וכו' ופרש"י ומה היה העולם חסר מנוחה באה שבת באה מנוחה. מה הפי' של מה היה העולם חסר מנוחה. הלא באם לא ברא ד' שנצטרך מנוחה לא היה העולם חסר מנוחה. אבל הוא ית' ברא העולם שע"י העבודה נמשיך את קדושתו ית', ואיזו עבודה, עבודה של יגיעה עד שנצטרך מנוחה אחריה.

וזה שמרמז הפסוק. כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת וכו' לעשותה וכו' ללכת בכל דרכיו. הן צריכים לקיים את כל התורה. אבל כשרוצים לתקן א"ע יותר, שמור תשמרון ב' פעמים ומשמרת למשמרתי, אז תחלקו את המצוות לפרטיות ותקחו בכל פעם מצוה אחת לגומרה, ושוב מצוה, ובזה תוכלו לעלות.